
Катерина ФЛНТА, студентка
Науковий керівник: **доктор філософії (PhD) Кузик І.Р.**

ОЦІНКА ПРИРОДНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДГОРОДНЯНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Однією із актуальних проблем сучасної урбоекології та рекреаційної екології є забезпечення мешканців міст зонами відпочинку та збільшення просторового комфорту. Безперечно, що в умовах міста організувати додаткові зони відпочинку, окрім парків, скверів і бульварів доволі складно. У такому випадку активно залучаються приміські території. Підгороднянська територіальна громада безпосередньо межує із містом Тернопіль та виконує функцію спального передмістя. Наявні природні рекреаційні зони громади привертають увагу мешканців міста Тернопіль, які частко їздять сюди на короткотривалій відпочинок. Така популярність приміських територій особливо зростає в умовах пандемії та військового стану. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб, які оселилися у Тернополі та Підгороднянській громаді активно проводять вільний час у лісі, на природних угіддях вздовж долини річки Довжанка. Тому виникає необхідність дослідити стан природних рекреаційних ресурсів та екологічно допустиме їх навантаження (ємність) в межах приміської Підгороднянської територіальної громади.

Метою нашого дослідження є оцінка природно-рекреаційного потенціалу Підгороднянської територіальної громади, визначення рекреаційної ємності природних комплексів та обґрунтування їх раціонального використання.

Природно-рекреаційний потенціал приміських зон і територіальних громад досліджували Біла Т. [1], Божук Т. [2], Фесюк В.О., Мороз І.А. [13] та інші. Підходи до оцінки рекреаційного потенціалу озелених приміських територій висвітлено у публікаціях Кучерявого В.П. [7]. Природні рекреаційні ресурси Тернопільщини вивчали Царик Л., Чернюк Г. [14]. Водним рекреаційним ресурсам та перспективам їх використання присвячені публікації Новицької С.Р. [9]. Особливості рекреаційного лісокористування у Тернопільській

області досліджували Питуляк М.Р., Питуляк М.В. [11]. Рекреаційну роль лісів комплексної зеленої зони міста Тернопіль вивчав Кузик І. [4], оцінку природно-рекреаційного потенціалу Тернопільської міської територіальної громади і її приміських територій проведено у дослідженнях Царика Л.П., Кузика І.Р., Царика П.Л. [15, 16]. Стан і перспективи використання туристичного потенціалу Підгороднянської територіальної громади досліджував І.Р. Рудакевич [12].

Під природно-рекреаційними ресурсами розуміють чинники, речовини і властивості компонентів природного середовища, які володіють сприятливими для рекреаційної діяльності якісними та кількісними параметрами і служать або можуть послужити для організації відпочинку, туризму, лікування і оздоровлення людей [1]. Відповідно, природно-рекреаційний потенціал – це властивості і чинники компонентів природного середовища, які можуть бути використані для організації відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення людей [17].

Природно-рекреаційні ресурси передусім охоплюють території природно привабливі. Вони виконують важливі функції із відновлення фізичних і психічних сил, контакту з природою для мешканців міста шляхом зміни середовища перебування, спортивних і рекреаційних занять, піших і велосипедних мандрівок. Насамперед, це стосується територій, які розташовані поблизу водних об'єктів (рік, озер, водосховищ, ставків тощо). Великою популярністю користуються території, зайняті лісовими масивами.

Рекреаційній оцінці підлягають території, які за властивостями природного середовища, призначенням і станом ландшафтів можна розглядати як потенційні ресурси рекреації та оздоровлення. Важливе значення для організації приміського відпочинку мають землі рекреаційно-оздоровчого призначення. Це пов'язано із наявністю на цих територіях природних та природно-соціальних умов, що здатні забезпечити рекреаційні потреби населення. До таких територій можна віднести земельні ділянки дачних поселень та садівничих товариств, оскільки їх первинне призначення відповідає функції відпочинку [1].

Підгороднянська територіальна громада (ТГ) створена 13 листопада 2020 року шляхом об'єднання 6 сільських рад із

центром у селі Підгородне. До складу Підгороднянської територіальної громади входять села Великий Ходачків, Довжанка, Домаморич, Драганівка, Забойки, Підгородне і Почапинці [3]. Підгороднянська ТГ межує (рис. 1): на півночі – з Озернянською ТГ, на північному сході і сході – з Тернопільською ТГ, на південному сході і півдні – з Великоберезовицькою ТГ, на південному заході – з Купчинецькою ТГ, на заході – з Козлівською ТГ Тернопільського району.

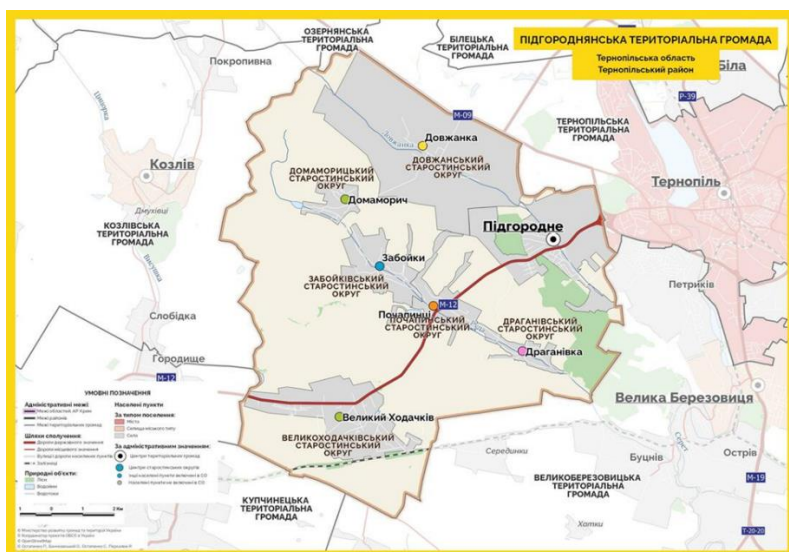

Рис. 1. Підгороднянська територіальна громада [8]

Загальна площа Підгороднянської громади станом на 1 січня 2023 року становить 123,47 км², кількість населення – 7418 осіб. У віковій структурі населення переважають люди працездатного віку. Найбільшими за кількістю населення селами Підгороднянської громади є Підгородне (2219 осіб) та Великий Ходачків (1444). Густота населення на території громади становить 60 осіб на 1 км². Демографічна ситуація в громаді є ускладненою, оскільки природний приріст населення є негативним. Територія Підгороднянської ТГ розміщена в межах

Тернопільського плато Подільської височини. Поверхня горбисто-рівнинна, розчленована річковими долинами і балками. Найбільші річки на території громади – Довжанка і Руда. На річках і їх притоках створено 8 ставків [12].

Структуру природно-рекреаційних ресурсів Підгороднянської ТГ (рис. 2) формують ліси – 800 га, газони, пасовища і сіножаті – 1670 га, водні об'єкти і території – 155 га та багаторічні насадження – 375 га. Загалом площа природно-рекреаційних ресурсів Підгороднянської ТГ складає 3 тис. га, що становить близько 24% території громади.

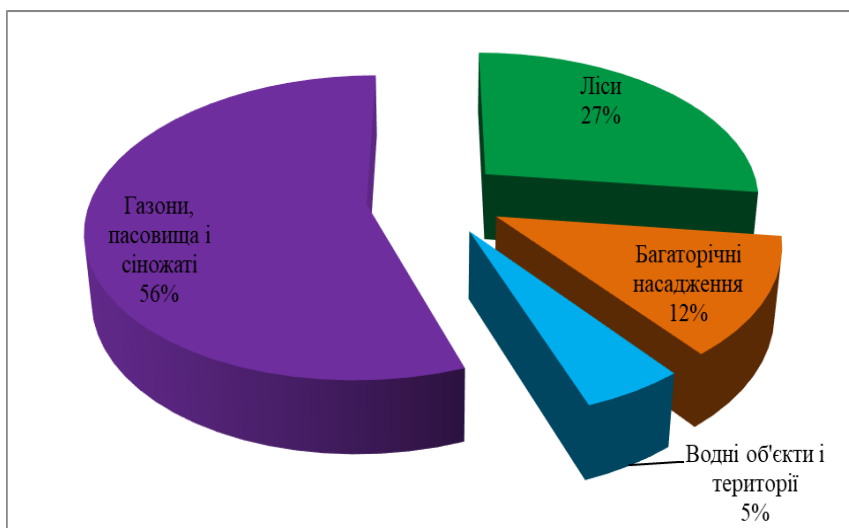

Рис. 2. Структура природно-рекреаційних ресурсів Підгороднянської ТГ

Основну частку природно-рекреаційних ресурсів Підгороднянської громади становлять ліси. Лісові масиви в межах адміністративних територій відіграють важливе рекреаційне значення. У структурі землекористування Підгороднянської громади, частка лісовкритих земель складає 6,5%. Площа лісових масивів у межах громади становить 800 га. Ємність території для умов організації відпочинку у лісі розраховується за формулою:

$$D = T \times L \times 0,5 \times 1000 / 100 \times H \times M \quad (1)$$

де D – це частка рекреаційної ємності території лісу (осіб), T – площа лісу для організації відпочинку (км^2), L – лісистість території (%), $0,5$ – коефіцієнт, який враховує необхідність організації зелених зон міста, H – норма необхідності рекреаційних територій для 1 тис. мешканців міста (2 км^2), M – коефіцієнт, який враховує розподіл мешканців міста для відпочинку у лісі та біля водойм (для міських поселень помірного клімату $M=0,3$) [7].

Відповідно, рекреаційна ємність лісів Підгороднянської ТГ становить:

$$D = 8 \times 6,5 \times 0,5 \times 1000 / 100 \times 2 \times 0,3 = 26\,000 / 60 = 433 \text{ особи}$$

Таким чином, за результатами проведених розрахунків, встановлено, що рекреаційна ємність лісів Підгороднянської ТГ, площею 8 км^2 , складає 433 особи. Тобто, одночасно у лісах Підгороднянської громади може відпочивати лише 6% її мешканців. А якщо ще врахувати відвідувачів із міста Тернопіль, то можна зробити висновок, що ліси Підгороднянської громади зазнають значного рекреаційного навантаження.

Окрім відпочинку в лісах чи на водоймах популярністю у приміських територіях користується відпочинок у дачних зонах, садово-городніх ділянках тощо. Ємність території для організації заміської сільськогосподарської діяльності із врахуванням можливості виділення земель, на яких планується проведення сільського господарства, розраховується за формулою:

$$D_{cz} = T \times E \times 1000 / \Pi \quad (2)$$

де D_{cz} – це ємність території придатної для організації сільського господарства у заміській зоні (осіб), T – площа території придатної для ведення сільського господарства (га), E – коефіцієнт, який враховує можливість використання сільськогосподарських земель заміської зони ($0,3$), Π – орієнтовний показник, який відображає потребу 1 тисячі мешканців міста у землях сільськогосподарського призначення (1250) [17].

Оскільки дачні та садово-городні ділянки відносяться до природно-рекреаційних ресурсів приміської зони [1], а їх

первинним функціональним призначенням є відпочинок та оздоровлення, значна частина тернопольян і мешканців Підгороднянської громади проводить свій вільний час саме на таких територіях. Відповідно до розрахунків за формулою 2, ємність території Підгороднянської громади, придатної для організації сільськогосподарської діяльності становить 2595 осіб.

Значно підвищує рекреаційну привабливість адміністративних територій, наявність об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ). Особливо це стосується розвитку еколого-пізнавального, спортивного (кінного, велосипедного, лижного) та кваліфікованого видів туризму [1]. Заповідність території Підгороднянської громади становить лише 1,1%, площа земель природно-заповідних об'єктів складає 135,5 га (табл. 1) [10].

Таблиця 1

Об'єкти і території ПЗФ Підгороднянської громади

Назва об'єкту ПЗФ	Категорія	Площа, га
«Галицький»	Ботанічний сад	28,2
«Іванівський»	Ботанічний заказник	69,0
«Довжанський»		37,0
«Тернопільська діброва»	Ботанічна пам'ятка	1,3
«Вікові дерева модрина»	природи	0,02

Підгороднянська громада поки не має відомих туристичних об'єктів національного чи обласного значення, однак має досить значний потенціал місцевих пам'яток. На її території розташовані 5 об'єктів природно-заповідного фонду. Важливим місцевим природним рекреаційним ресурсом є лісові масиви, які простягнулися від села Довжанка до Драганівки. На території громади також налічується 10 ставків. У селі Великий Ходачків є 4 ставки, з рекреаційною метою використовується три штучних водойми у селах Довжанка і Почапінці [12].

Отож, в ході проведенного дослідження встановлено, що основними природно-рекреаційним ресурсами Підгороднянської територіальної громад є: ліси, водні об'єкти та газони, пасовища і сіножаті. Відповідно до проведених розрахунків, рекреаційний

потенціал лісів Підгороднянської громади становить 435 осіб; емність території для організації сільськогосподарської діяльності – 2595 осіб. Загалом природно-рекреаційний потенціал Підгороднянської громади становить 3030 осіб, Природні рекреаційні ресурси Підгороднянської ТГ дозволяють забезпечити, одночасно, місцями відпочинку близько 41% мешканців громади. З метою раціонального використання природно-рекреаційного потенціалу досліджуваної території, необхідно створювати відповідну інфраструктуру та обґрунтовувати необхідність збереження природних комплексів.

Література:

1. Біла Т. Аналіз природно-рекреаційного потенціалу приміської зони Львова. Вісник Львівського ун-т. Серія географічна. 2013. Випуск 46. С. 28-36

2. Божук Т. Підходи до оцінки урбанізованих територій (на прикладі природних рекреаційних ресурсів міста Тернопіль). Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка Серія: географія. 2021, №1(50), С. 141-147.

3. Децентралізація. Офіційний сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua> (дата звернення 02.02.2023).

4. Кузик І. Рекреаційна роль лісів комплексної зеленої зони міста Тернопіль під час карантину населення. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. 2020. №1 (48). С. 163-171.

5. Кузик З., Кузик І. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Копичинецької міської територіальної громади. Вісник ТВ УГТ. 2022. №6 (випуск 6). С. 47-51

6. Кузик І.Р., Фентон Р.В., Флінта К.Р. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Великоберезовицької територіальної громади. Географія та туризм: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. За заг. ред. Муромцевої Ю.І. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2023. С. 592-600.

7. Кучерявий В. Озеленення населених місць. Львів: Світ, 2005. 456 с.

---

8. Міністерство розвитку громад та територій. Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <https://atu.decentralization.gov.ua/#karta> (дата звернення 02.12.2022).

6. Новицька С. Водні рекреаційні ресурси: еколого-географічний аналіз і оцінювання. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. 2007. №1. С. 158-167.

7. Офіційний сайт Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА. Мережа природно-заповідного фонду. URL: <https://ecology.te.gov.ua/prirodno-zapovidnij-fond/merezha-pzf/#1-merezha-pzf> (дата звернення 02.01.2023).

8. Питуляк М., Питуляк М. Особливості рекреаційного лісокористування в Тернопільській області. Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія, 2017, №2. С. 185-190.

9. Рудакевич І. Стан і перспективи використання туристичного потенціалу Підгороднянської територіальної громади Тернопільської області. Вісник Терноп. відділу УГТ. 2021. №5. С. 74-77.

10. Фесюк В.О., Мороз І.А. Рекреаційне використання об'єктів комплексної зеленої зони м. Луцька. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі. Збірник наук. праць. Луцьк-Святазь: РВВ ЛуцНТУ. 2015. С. 142-145.

11. Царик Л., Чернюк Г. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки та аналізу (на прикладі Тернопільської області). Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. 188 с.

12. Царик Л.П., Кузик І.Р., Царик П.Л. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу Тернопільської міської територіальної громади. Education and science of today: intersectoral issues and development of sciences: Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ» with Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. Cambridge-Vinnytsia, 2022, С. 372-377.

13. Царик Л.П., Царик П.Л., Кузик І.Р. Оцінка природно-рекреаційного потенціалу приміської зони міста Тернопіль. Географія та туризм: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. За заг. ред. Лоцмана П. І. Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2021. С. 54-61.

---

14. Ihor Kuzyk, Lyubomyr Tsaryk. (2021). Assessment of Recreational Health Function of the Complex Green Zone Ternopil City, Ukraine. IOSR Journal of Environmental Science, Toxicology and Food Technology (IOSR-JESTFT), 15(3), 21-29.

15. Tsaryk L., Yankovs'ka L., Tsaryk P., Novyts'ka S., Kuzyk I. (2020). Geocological problems of decentralization (on Ternopol region materials). Journal of Geology, Geography and Geocology, 29.(1), 196-205.

Віктор КУДЛАЧ, студент

Науковий керівник: **к. геог. н., доц. Янковська Л.В.**

КОМПОСТУВАННЯ ОРГАНІЧНИХ ВІДХОДІВ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ПРИНЦИП КОНЦЕПЦІЇ «ZERO WASTE» (НА ПРИКЛАДІ СЕЛА КАЛЬНЕ)

Харчові та садові відходи складають майже 40% вмісту нашого смітника. Відповідно, щоб вони не створювали зайвих проблем на сміттєзвалищі, а поверталися добривом в природу, важливо ці відходи компостувати. Компостуючи органічні відходи, ви зменшуєте вміст вашого смітника. А, отже, рідше викидаєте сміття і менше сплачуєте за його вивезення. Тому компостування є досить актуальною темою, яка тільки набуває популярності у сучасному світі.

Метою роботи є дослідження переваг компостування з позицій концепції «Zero Waste» на прикладі с. Кальне Тернопільського району.

Збір інформації про обсяги накопичення відходів та їх морфологічний склад, ставлення місцевого населення до сортування сміття виконувався шляхом опитування у онлайн форматі через «Google форму», анкетування жителів громади, самоспостереження та чергування біля контейнерів (зважування ТПВ, аналізу їх складу); обробка статистичної інформації відбувалась із застосуванням методів графічного моделювання; збір інформації про несанкціоновані сміттєзвалища та їх вплив на довкілля відбувався шляхом досліджень на місцевості; оцінка